

Abel Soler, *El corsari Jaume de Vilaragut i la donzella Carmesina. El cavaller que inspirà el "Tirant lo Blanc"*, 'Estudis universitaris', 133, València, Institució Alfons el Magnànim, 2013, 2 vols., 981 pp.

Vicent Josep Escartí
(Universitat de València)

La lectura del present treball mostra que ens trobem davant d'un volum a cavall de la història i la biografia –i, de fet, és, segurament, la biografia més extensa que mai s'ha fet d'un cavaller valencià del segle XV– i de l'assaig historicoliterari, per l'afany que ha tingut l'autor de posar en relació la història i la literatura.

La vida del corsari i noble Jaume de Vilaragut, senyor d'una baronia, ja havia cridat l'atenció d'estudiosos de la literatura medieval catalana, com Martí de Riquer o Constantin Marinescu i en relació precisament al *Tirant*. Els treballs al respecte són clàssics i ben coneguts pels estudiosos de l'obra. El personatge en qüestió era celebrat com l'heroi valencià del setge de Rodes i les seues aventures orientals sembla que havien pogut inspirar l'autor del *Tirant lo Blanc*, Joanot Martorell, que apareix documentat com amic del novel·lista des del temps de la seua joventut.

Abel Soler, partint d'aquesta relació mínimament documentada de Martorell amb Vilaragut, proposa el corsari com a personatge "inspirador" en certa manera de l'heroi novel·lesc. I, en aquesta recerca, investiga en protocols notariais i trau del silenci dels arxius –un silenci enigmàtic de segles– tot un seguit de personatges reals amb noms que sonen a literatura: Carmesina, Eliseu, la viuda Centelles... Amb la qual cosa, l'objecte final de tan dens i documentat treball sembla ser la constatació que Joanot Martorell podia haver-se inspirat en persones i fets del seu entorn immediat –de la ciutat de València, on ell escriu– per a enriquir la seua novel·la, o per a dotar-la de "dobles sentits" de cara a la recepció per part dels lectors "de la nació d'on yo só natural", als quals adreça l'obra. Cosa que, per altra banda, no es fa massa difícil de suposar.

"Nós, en Jacme de Vilaragut, cavaller, habitador de la ciutat de València e senyor de la baronia de Albayda (...) lexam a Carmesina, criada nostra, tres mília solidos reals de València." Una intrigant clàusula testamentària de Jaume de Vilaragut i Vilanova (ca. 1403-ca. 1464) serveix de reclam d'atenció, entre molts altres documents i lectures de passatges del *Tirant*, que l'autor tracta

de relacionar –no sempre de manera totalment convincent, cal dir– amb la realitat històrica d'on emergí l'obra: la València de mitjan segle XV.

A banda de les múltiples fonts bibliogràfiques manejades (vol. 2, pp. 891-981), l'autor –que és medievalista de formació– ha recorregut sovint a materials inèdits d'arxius valencians (Arxiu del Regne de València, Arxiu de Protocols del Col·legi del Corpus Christi, Arxiu Municipal de València...) per tractar-se de la biografia d'un cavaller valencià. Però també a arxius de Catalunya (Arxiu Municipal de Barcelona, Arxiu Històric Nacional de Catalunya...) i de la Mediterrània (Palerm, Gènova...), per tal com es tracta d'un personatge de gran projecció geogràfica. El material erudit es completa amb algunes il·lustracions a la fi del volum i uns arbres genealògics de gran interès (vol. 2, pp. 881-892), ja que serveixen de guia i posen en relació Joanot Martorell amb diferents personatges del seu temps.

Pel que fa a l'estructuració de l'obra, Soler ens introdueix de manera amena en la València de l'època (I. "Els orígens: de València a la mar", pp. 27-128), al temps que s'ocupa de l'origen, la infantesa, el juí i la deportació del cavaller a l'illa d'Iscla. El segon apartat (II. "El corsari: aventures i desventures", pp. 129-413) el dedica sobretot a aprofundir en les aventures navals i orientals de Vilaragut, que segons Riquer i altres autors foren una font de gran interès per a Martorell. En la tercera part (III. "El cavaller tirà, vençut per la fortuna", pp. 417-608), ens trobem l'heroi que torna a València, conviu amb Carmesina i altres personatges, paga les conseqüències de la seua tirania sobre els vassalls d'Albaida, "la Blanca", amb la pèrdua del feu, i mor com un antiheroi. Fins ací, la part biogràfica i més històrica. De fet, el mateix autor s'adona del volum d'informació i decideix encetar la quarta part, més assagística i literària (IV. "Jaume de Vilaragut i Tirant lo Blanc", pp. 609-828) amb una represa succinta o resum biogràfic del personatge (apartat IV.1).

Ens endinsem en aquesta quarta part, doncs, en el terreny de la confrontació entre fet històric i fet literari. Soler s'enfronta amb temes tan interessants per a l'historiador de la literatura com poden ser el tema de la datació de l'obra o els destinataris als quals s'adreçava l'autor (IV.2); la relació existent entre Martorell, Vilaragut, Martí-Joan de Galba i Isabel de Lloris (IV.3); el personatge real de Carmesina (IV.4), jove donzella de "nom ben suggerent", i la figura del criat Ponç de Montpalau i la de la viuda Centelles, que semblen l'espill real de Diafebus de Muntalt i la viuda Reposada, respectivament, segons que els dibuixa l'autor (IV.5). Els últims capítols es reserven per a tractar temes de noms, com ara per què *Tirant*, per què *Blanc*, etc. I es tanca el llibre amb una reflexió sobre el sentit i la probable intenció de l'obra, a la llum de les noves troballes, titulada "Joanot Martorell, o el triomf de la paraula" (pp. 829-865).

Tal vegada hauria ajudat més complementar l'obra amb un índex onomàstic, per bé que, considerant la gran quantitat de topònims i antropònims citats, aquest índex hauria ocupat desenes de pàgines. En qualsevol cas, la lectura es fa amena i de gran interès, no sols per als qui busquem acostar-nos a una millor comprensió del *Tirant* –i pense ara en els estudiosos del món de la filologia i la literatura– sinó també per als qui cerquen acostar-se a un millor coneixement de la nostra edat mitjana, del segle XV. Pràcticament, s'hi contempla tot un repertori de temes (amor, cavalleria, mentalitats, guerra naval...) que tenen ressò literari en el clàssic de Martorell. Raó per la qual, aquest llibre és un bon instrument per a endinsar-nos en l'entorn creatiu del Joanot escriptor i cavaller, i complementa altres aportacions en la mateixa línia (els assaigs de Riquer, l'edició de Hauf, profusament anotada, els diplomataris de Martorell, etc.) que són de gran ajuda per a lectors, editors i divulgadors: per als *tirantians* en general.

